

Dalende rente zet alle seinen op rood

Donkere wolken boven het nog prille pensioenakkoord

De blijdschap over het pensioenakkoord was van korte duur. De hele zomer stapelde de ene onheilsboodschap zich op de andere, in het bijzonder de dalende rente die bij alle pensioenfondsen de seinen op rood zet. Van enkele grote pensioenfondsen zakten de dekkingsgraden gestaag tot onder de 100%. Er is weinig hoop dat het eind 2019 weer beter gaat. Vooralsnog is dit kortingsrisico klein voor pensioenfonds PGB. Een geslaagde uitwerking van het akkoord is echter ver uit het zicht.

De inkt van het pensioenakkoord was in juni nog nauwelijks droog toen de eerste twijfels al naar buiten kwamen. Dat de vakbonden, in het bijzonder de FNV, akkoord waren gegaan was voor velen een aangename verrassing. De fractie van D66 trok samen met partijgenoot minister Koolmees zelfs de champagne open. Dat bleek nogal voorbarig, want nog geen week later liet zowel de Amerikaanse als de Europese Centrale Bank de eerste geluiden horen dat er mogelijk renteverlagingen nodig zouden zijn. De financiële markten waren daar al op vooruitgelopen, waardoor de renteniveaus in veilige havens zoals Duitsland onder nul zakten. Dat is daarna alleen maar erger geworden, zie analyse op pagina 3. Zoals bekend zijn lage rentestanden slecht voor pensioenfondsen, omdat zij de waarde van hun verplichtingen in de toekomst moeten berekenen tegen die lage marktrente. Vaak gaat een lage rente gepaard met stijgende aandelenkoersen, omdat bedrijven dan makkelijk geld kunnen lenen om te investeren, of

om eigen aandelen in te kopen, een pervers gevolg van de lagerentepolitiek. Maar begin augustus gingen ook de aandelenkoersen onderuit, vooral vanwege onzekerheid over de handelsoorlog tussen de VS en China. Het rendement op beleggingen van de fondsen daalde zo ook richting nul. Begin september bleek de maand augustus heel slecht te zijn geweest (zie volgende pagina).

Kritische grens

Voor al enkele grote pensioenfondsen moesten elke maand melden dat hun situatie weer slechter was geworden. Hun dekkingsgraden zakten fors onder de 100% en er is weinig hoop dat het aan het eind van het jaar weer beter zal gaan. Kortingen dreigen voor bijvoorbeeld metaalfondsen PME en PMT niet alleen onder de huidige regels, maar ook onder de nieuwe die in het pensioenakkoord zijn vastgelegd. Daarin is namelijk afgesproken dat korten niet meer onder de 104,2% aan de orde is, maar pas onder de 100%. Die ruimere

marge blijkt dus lang niet genoeg. De grootste Nederlandse pensioenfondsen, ABP en Pfwz, dreigen om een andere reden te moeten korten: hun dekkingsgraad zakt onder een kritische grens, waardoor ze niet meer aannemelijk in tien jaar kunnen herstellen tot een veilig niveau. Voor Pensioenfonds PGB zijn beide dreigingen vooralsnog niet aan de orde.

Ongunstig advies Dijsselbloem

De feestvreugde werd ook al bedorven door het advies van de Commissie-Dijsselbloem. Dat kwam net na het pensioenakkoord, maar voordat de vakbonden daarover gingen stemmen. De stemmingen vielen zoals gezegd positief uit, maar al snel drong door hoe groot de impact van het advies eigenlijk was. Ten eerste moet de rekenrente meer de marktrente gaan volgen, speciaal op de lange termijn. Ook moet in herstelplannen een lager maximaal verwacht rendement op beleggingen worden gehanteerd dan voorheen. Daarmee komt bovengenoemde kritische grens nog lager te liggen. Verder moet ook voor de berekening van de premies het verwachte rendement lager liggen, zodat premiestijgingen in het verschiet liggen. Dijsselbloem zelf deed eind augustus in Buitenhof ook nog een duit in het zakje: Pensioenfondsen "kunnen de pijn [van korten, red.] niet voor zich uit

Kans pensioenkorting PGB blijft klein

Pensioenfonds PGB heeft bij monde van de voorzitter van het bestuur, Ruud De-genhart, laten weten dat het risico dat de pensioenen volgend jaar verlaagd moeten worden nog altijd klein is. Hij schreef dit na afloop van het tweede kwartaal. De financiële situatie is in dat kwartaal verslechterd, omdat de rente verder is gedaald. De beleggingsresultaten waren in de eerste helft van het jaar positief, waardoor PGB er desondanks nog redelijk voorstaat. Maar "de kans op een verhoging van pensioenen volgend jaar is inmiddels minimaal geworden". De-genhardt noemde ook de Commissie-Dijsselbloem. "Hierdoor moeten wij en onze deelnemers rekening houden met een grotere kans op een verlaging van pensioenen en een kleinere kans op verhoging van pensioenen. Er is weliswaar een akkoord gesloten over een nieuw pensioenstelsel, maar dat zal waarschijnlijk niet eerder ingevoerd zijn dan in 2023."

blijven schuiven, die moet een keer genomen worden".

Extreme situatie

De Pensioenfederatie, de overkoepelende belangenbehartiger van bijna alle Nederlandse pensioenfondsen, sloeg begin deze maand alarm over de "extreme situatie die is ontstaan. De ontwikkeling van de dekkingsgraden, premies en opbouwpercentages is bijzonder zorgwekkend en noopt tot overleg met minister Koolmees". De federatie ziet "vanaf volgend jaar een ver-
volg pag.2 >

IN DIT NUMMER

Voorbij de houdbaarheidsdatum?	2	Dat ging naar Den Bosch toe	5
VGEO bestuurstafel	3	Elsevier-strategie ziet het breed	6
Analyse	3	Column Jan de Waal 'Brexit'	7
Betty Daniels	4	Tom ten Hoope	8

Augustus dramatisch voor pensioenfondsen

In augustus is de dekkingsgraad van het gemiddelde pensioenfonds sterk gedaald. Dat meldde het FD op basis van de maandelijkse inschatting van een adviesbureau over de situatie van de Nederlandse pensioenfondsen. Gemiddeld over alle fondsen daalde de dekkingsgraad van 101% eind juli naar 96% eind augustus. Dat kwam vooral door sterk dalende rente, maar ook doordat

de aandelenbeurzen daarbij niet stegen. Vijf procentpunt daling in één maand is uitzonderlijk. De daadwerkelijke standen worden half september bekend gemaakt. Maar de grote pensioenfondsen bewegen meestal overeenkomstig het gemiddelde fonds. Voor ABP zou het een daling tot onder de 90% betekenen. PGB behoort niet tot de allergrootste fondsen en presteert beter: een daling tot 105% ligt in de lijn der verwachtingen. Beslissend is uiteindelijk de stand per 31 december.

vervolg van pag.1 >

sterkend negatief effect op de ontwikkeling van premies, dekkingsgraden en opbouwpercentages van pensioensparend Nederland. Als gevolg van deze ontwikkelingen staan bij de pensioensector alle seinen inmiddels op rood."

In een Kamerdebat de dag daarop, dat al voor de zomer was aangevraagd, werden vele vragen gericht

aan minister Koolmees. **Gijs van Dijk** van de PvdA deed een oproep aan hem: "voorkom onnodige pensioenkortingen" en diende daarover een motie in. Anderen volgden hem met die terminologie. Wat meteen de vraag opwerpt, wanneer een korting wel of niet nodig is. Maar de minister moet steun zien te krijgen van PvdA en ook GroenLinks om pensioenhervormingen later door de Eerste Kamer te krijgen.

Thermometer

In zijn antwoord sprak Koolmees zich uit tegen de veelgehoorde

stelling, dat kortingen niet zouden nodig zijn omdat pensioenfondsen veel vermogen bezitten en de rekenrente niet meer realistisch zou zijn. Hij zet daartegenover "dat we de objectieve thermometer [dekkingsgraad gebaseerd op de rekenrente, red.] gewoonweg nodig hebben om zeker te weten dat we nu niet te veel geld uitgeven. Mochten de fondsen hogere rendementen maken en voldoende buffer hebben, mogen ze dat hogere rendement uitdelen. Dat is een onderdeel van het pensioenakkoord." Hij kwam daarmee in conflict met onder anderen Van Brenk (50PLUS) en De Jong (PVV) die vinden dat de thermometer stuk is. De minister hield vol: "We moeten een paar dingen goed uit elkaar trekken. De ene discussie gaat over de thermometer: hoe zit het met de balans tussen de verplichtingen van het pensioenfonds en de bezittingen? Daar is inderdaad de rekenrente de basis voor. Een ander punt zijn de rendementen die worden gemaakt. Wat ik juist zo mooi vind aan het pensioenakkoord is dat we daarin een splitsing hebben gemaakt. Als er rendementen worden gerealiseerd, kunnen ze ook bij de deelnemers terecht komen. Dat vind ik winst van het pensioenakkoord. Maar je moet wel ook vasthouden aan een objectieve thermometer om de collectieve pot te verdelen over de deelnemers."

COMMENTAAR

Vorbij houdbaarheidsdatum?

Zijn we al voorbij de houdbaarheidsdatum? Of moet de melk misschien nog iets zuurder worden? Zo maar een huishoudelijke gedachte bij de hardnekkig lage rente. Schraalhans zwaait steeds dreigender de opscheplepel voor pensioenfondsen in de gaarkeuken van centrale banken. Genoeg beeldspraak na jarenlang hulpeloos gemakker over een door de Nederlandsche Bank opgelegde lage rekenrente. Een maatregel die onze overheid systematisch met hand en tand verdedigt. Ook het onlangs met veel tromgeroffel, na 10 jaar doormodderen, met de vakbonden bereikte pensioenakkoord bracht de pensioenfondsen weinig heil. Integendeel, opnieuw spoken aan de horizon van 2020 de kortingen die door dit akkoord moesten worden bezworen. Het geduld zou nu ECHT op zijn klinkt het uit de gelederen van belangenorganisaties voor gepensioneerden. Het zwaarste geschut wordt in stelling gebracht: een juridische procedure tegen de overheid. Onze moederorganisatie VVG-PGB is één van deze aanklagers. Zij vinden de Nederlandse pensioenwetgeving in strijd met een Europese richtlijn, met als gevolg dreigende pensioenkorting voor acht miljoen mensen en geen zicht op indexering. David tegen de Staatsgoliath? Een bedreiging voor het veilige nestje van Koolmees? Het getuigt in elk geval van daadkracht. Een kwaliteit waaraan het pijnlijk ontbreekt in een verpolitieerde wereld met veel holle retoriek.

Harry Nijhuis

Nog wel even bezig

Vele moties werden door minister Koolmees ontraden, maar niet een breed gesteunde motie van het CDA om een onderzoek te laten doen naar de houdbaarheid van het pensioenstelsel als de rente langdurig rond of onder de nul procent blijft. Het overleg over de uitwerking van het pensioenakkoord begint op 12 september, als de stuurgroep met

vertegenwoordigers van kabinet, werkgevers en werknemers de eerste keer bijeenkomt. Bij zoveel nog op te lossen problemen is men nog wel even bezig, als het al gaat lukken. Maar overeenstemming is wel nodig. Want alle partijen moeten het eens worden over de uitwerking. Anders gaan er geen wetsvoorstellen naar de Tweede Kamer, zo is de afspraak.

HOOFDREDACTIE: Harry Nijhuis **EINDREDACTIE:** Jeroen Hogendorp
VORMGEVING: Jos Wachelder
BIJDRAGEN: Jan de Waal, Tom ten Hoop, Jeroen Hogendorp.
REDACTIEADRES: Veenweg 21a, 7055 BP Heelweg, Tel.: (0315) 24 14 72
E-MAIL: harwil@planet.nl **WEBSITE:** www.vgeo.nl

VRAGEN OF MEDEDELINGEN? Als er veranderingen optreden, bijvoorbeeld door verhuizing of overlijden, kunt u dit kenbaar maken bij onze penningmeester Ger de Rooij, Grootweg 12, 1647 CN Berkhout. Tel : 0229-553054
E-mail: penningmeester@vgeo.nl M. 06-37349696
Voor zaken betreffende bestuur en organisatie kunt u contact opnemen met Paul Klein, Thierensweg 15, 1411 EW Naarden. Tel: 035-5389607,
E-mail: pagklein@planet.nl

LIDMAATSCHAP EN CONTRIBUTIE VGEO-leden betalen jaarlijks € 14,- contributie. Een vrijwillige verhoging van deze bedragen wordt zeer op prijs gesteld. Contributie s.v.p. overmaken op ING-rekening NL27 INGB 0000 100 802. t.n.v. Vereniging van Gepensioneerden Elsevier-Ondernemingen. Nadere informatie Ger de Rooij Tel : 0229-553054 E-mail: penningmeester@vgeo.nl

DE VOLGENDE NIEUWSBRIEF VERSCHIJNT DECEMBER 2019.
KOPIJ MOET UITERLIJK 24 NOVEMBER BINNEN ZIJN.

ELSEVIER SENIOREN NIEUWSBRIEF
ES NIEUWSBRIEF

De volgende onderwerpen kwamen ter sprake tijdens de VGEO-bestuursvergadering van 3 juli

PENNINGMEESTER GER DE ROOIJ ontvangt sinds enige tijd van de Vereniging van Gepensioneerden van het Pensioenfonds PGB (VVG-PGB) bij de gegevens van nieuwe leden ook de geboortedatum. We zullen daarom de privacyverklaring uitbreiden met dit gegeven en ons privacy-protocol aanpassen.

DE PR-COMMISSIE heeft de communicatie over Den Bosch vrijwel rond. Deze wordt besproken en gaat kort na de vergadering de deur uit. Het jubileumcadeau aan alle leden is geregeld en zal eind dit jaar worden verstuurd. [Zie pagina 8.] Voor de kosten is geld gereserveerd in het kader van het jubileum.

DE AANWEZIGE LEDEN van het bestuur evalueren hun functioneren. Ze vertellen hoe ze hun bestuursfunctie ervaren en of er aandachtspunten zijn. Harry Nijhuis had al eerder gemeld te willen stoppen als hoofdredacteur van de Nieuwsbrief eind dit jaar. Hij laat weten wel aan te blijven als bestuurslid. Jeroen Hogendorp zal het hoofdredacteurschap overnemen maar geeft aan dan assistentie nodig te hebben, bij voorkeur een nieuw lid van de redactie. We gaan verder op zoek naar kandidaten, maar eerste pogingen tijdens de ALV leverden niets op. Henk van der Rijst zal het de komende tijd heel druk hebben met werk voor de koepel van gepensioneerdenverenigingen (fusie van KNVG en NVOG) en kan daarom soms wat minder aandacht aan de VGEO besteden. Hij wil wel dat we echt eens actie gaan ondernemen op het gebied van ledenwerving. Een bestuurslid zou de taak van voortrekker op zich moeten nemen. Besloten wordt dat het bestuur voortaan jaarlijks zijn functioneren zal evalueren.

MET VVG-PGB is geregeld dat wij hun leden van wie bekend is dat ze een Elsevier-verleden hebben kunnen benaderen voor het lidmaatschap van VGEO.

DE PENNINGMEESTER meldt dat het aantal leden terugloopt. Waren er eind 2018 nog 396, nu tellen we 368 leden. Enkele leden hebben opgezegd, anderen zijn overleden, terwijl minder nieuwe leden zich hebben aangemeld. Over de distributie zegt Ger de Rooij dat nu 65 leden alles per post ontvangen. Van de gebudgetteerde inkomsten is 97% daadwerkelijk ontvangen, dus financieel zitten we op koers.

NU WE EEN NIEUWE COLUMNIST hebben gevonden in de persoon van Jan de Waal, heeft Tom ten Hoop zich gemeld met een bijdrage voor het volgende nummer. We kijken nog hoe dit vorm gaat krijgen. Harry Nijhuis en Jeroen Hogendorp lichten de plannen voor het jubileumnummer toe. Dat zal dubbeldik worden met 16 pagina's en onder meer terugblikken op het VGEO-verleden aan de hand van oude Nieuwsbrieven en foto's uit het archief. Het wordt gedrukt en ditmaal aan alle leden per post verstuurd.

WEBMASTER PAUL KLEIN meldt dat het aantal bezoekers gestaag stijgt, naar gemiddeld duizend per dag. Hij heeft historische informatie van het Intranet van Elsevier Science uit 1999 op een afgeschermd deel van de website geplaatst. Leden die hierin geïnteresseerd zijn kunnen contact met Paul opnemen om toegang te krijgen. De webmaster is de laatste tijd wat actiever met het plaatsen van (links naar) nieuws op de homepage en de pagina Actueel/nieuws. Hij zal de redactie ervan met Jeroen Hogendorp afstemmen.

< Analyse >

Laag lager laagst

Sinds de vorige Nieuwsbrief, waarin al gewag werd gemaakt van bijzonder lage rentestanden, zijn die alleen nog maar verder gedaald tot ongekende, negatieve waarden. Vele vingers wijzen naar de ECB als schuldige.

Onder onze lezers zijn er vast wel die nog het nummer kennen van vijftig jaar geleden, "O, o, o wat kan ik laag" van Paul van Vliet. En anders misschien "Down, Down, Deeper and Down" van Status Quo enkele jaren later. De rente roept dezer dagen die nummers in gedachten. Werd er in de vorige Nieuwsbrief al over geschreven (p. 6), sindsdien zijn de rentestanden wereldwijd alleen nog maar verder gedaald. Inmiddels zijn de niveaus in bijvoorbeeld Zwitserland, Duitsland en Nederland over alle looptijden negatief geworden. Dat betekent dat wie nu een staatslening met een looptijd van 10 jaar of zelfs 30 jaar koopt, daar na afloop minder voor terug zal hebben gekregen dan hij er nu voor betaalt. Zelfs als de tussentijdse rentebetalingen mee worden gerekend die bestaande, vroeger uitgebrachte leningen jaarlijks uitkeren.

Beleid ECB

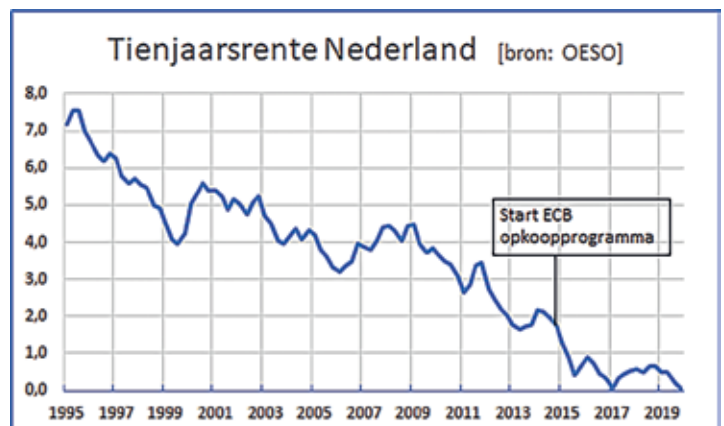
Van veel kanten wordt de schuld vooral gelegd bij de rentepolitiek van de Europese Centrale Bank. In normale tijden bepaalt die alleen de korttermijnrente die bijvoorbeeld voor spaarrekeningen belangrijk

is. Maar in 2015 is de ECB begonnen grootschalig staatsleningen en ook bedrijfsobligaties op te kopen, en heeft daarmee ook de langetermijnrente gedrukt. Dat alles om investeringen en consumptie aan te jagen (goedkoper lenen) en de inflatie omhoog te krijgen, richting de bekende 2 procent. Dan kan namelijk de zogeheten reële rente (rente minus inflatie) negatief worden, zonder dat de daadwerkelijke rente dat is. Want dan gaan mensen hun geld van de bank halen. Dat inflatiedoel is steeds niet gehaald, en recent kwam in het nieuws of banken niet inderdaad een negatieve rente zouden gaan hanteren. Dat blijft voorlopig beperkt tot tegoeden van rond een miljoen of meer. Banken zoals ING uitten openlijk kritiek op de ECB. Het beleid zou in feite contraproductief werken omdat mensen juist meer gaan sparen als de rente laag is, om hun buffer voor slechte tijden op peil te houden. Bovendien stallen banken noodgedwongen hun dagelijkse overschot bij de ECB, tegen een depositorente die al vijf jaar negatief is en verder verlaagd dreigt te worden. Dat vreet aan hun marges.

Veilige havens

Ook ouderenbonden, gepensioneerdenverenigingen en politieke partijen wijzen als eerste naar de ECB. Niet alleen 50Plus, maar ook het CDA bij monde van Kamerlid Omtzigt: "Zonder dat ECB-beleid zouden we echt positieve rentes gehad hebben en dat maakt wel degelijk een verschil." Toch is dat nog maar de vraag. De afgelopen tijd speelt het 'veilige haven'-effect

vervolg pag.4 >

een belangrijke rol. Bij onzekerheid vluchten beleggers naar plekken waar het zeker is dat hun geld niet verloren gaat, zoals Duitse en Zwitserse staatsleningen, ook al staat daar geen rente meer tegenover, integendeel. En onzekerheid is er volop, met de handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China, de haperende Duitse industrie en geruchten over een mogelijke recessie.

Christine Lagarde

De rentes dalen bovendien al jarenlang (zie grafiek op p.3). En niet alleen in de Eurozone, maar ook in Japan en Denemarken bijvoorbeeld. Zoals in het juninummer beschreven, speelt vergrijzing een grote rol. Er is veel aanbod van geld door mensen die voor hun pensioen sparen, en dat aanbod drukt de rente. Maar dat de ECB nu dreigt nieuwe stimuleringspakketten te starten, helpt zeker niet. Er is veel discussie over de richting van het beleid, nu president Mario Draghi eind oktober het stokje gaat overdragen aan Christine Lagarde, voormalig hoofd van het IMF. Zie hierover meer op <https://www.vgeo.nl/> [JH]

Extra doden door hittegolf

Eind juli kwamen 400 meer mensen te overlijden dan in een gemiddelde week in de zomer. De sterfte is hoger dan tijdens de twee hittegolven vorig jaar.

Dit jaar was er een landelijke hittegolf van 22 juli tot en met 27 juli. De hittegolf duurde vrij kort, maar de temperaturen bereikten de hoogste waarden ooit gemeten in Nederland. In die week zijn bijna 400 personen meer overleden dan in een gemiddelde zomerse week, zo meldt het CBS. De sterfte is hoger dan vorig jaar. Toen hadden twee hittegolven nauwelijks extra sterfte tot gevolg. Volgens het CBS zou een rol kunnen spelen dat er begin 2018 een lange koude periode met griep was, waarin veel personen zijn overleden. Dit voorjaar was dit niet zo.

Nieuw VGEO-bestuurslid Betty Daniels

“Dat afdelingsgevoel bleef mij het meest bij”

Tijdens de laatste VGEO-ledenvergadering werd Betty Daniels welkom geheten als nieuw bestuurslid. Zij maakt daarnaast ook deel uit van de PR-commissie. Betty kwam na een sollicitatie vanuit Amerika in 1995 bij Elsevier terecht en maakte in haar loopbaan veel veranderingen mee. Het oude afdelingsgevoel dat jammer genoeg verdween bleef haar het meest bij.

Kan je ons iets vertellen over je loopbaan bij Elsevier?

Mijn 'loopbaan' bij Elsevier begon in 1995 op de afdeling Life Sciences op de Molenwerf onder leiding van Martin Tanke. Ik had vanuit Amerika gesolliciteerd op een secretaressebaan bij twee publishers, Paul Taylor en Adriaan Klinkenberg. Deze functie is nu lang niet meer zo leuk aangezien al het werk enorm gestandaardiseerd is en veel geautomatiseerd of naar het buitenland verdwenen. Maar het was toen een leuke baan met veel verschillende taken. Ik hielp met het organiseren van Editorial Board Meetings, contracten voor de nieuwe editors en het bijhouden van de royalty's, het bijhouden van de Editorial Boards op de websites van de tijdschriften, emails aan editors en contacten met desk editors. Je werd echt betrokken bij het 'runnen' van de tijdschriften. Je kreeg ook veel mee over problemen met editors, over geld, fouten gemaakt bij de drukker, etc. Je leerde echt heel veel. Na 9 jaar werken voor Paul Taylor heb ik bij Judith Taylor gesolliciteerd op een Book Administrator baan. Dit hield in het onderhouden van contacten met auteurs van nieuwe titels, zorgen dat artikelen op tijd binnenkwamen, contact houden met de book editors en productie. Maar dit heb ik niet lang kunnen doen doordat in 2005 een grote reorganisatie alles veranderde. Boeken werden gesplitst van de tijdschriften en er ontstond een nieuwe Boekenafdeling, waar Judith en ik, na solliciteren, terechtkwamen. Judith als hoofd van de afdeling en ik als Books Coordinator. Dat hield onder meer in dat ik moest zorgen dat de proposals voor nieuwe titels op tijd binnenkwamen. Ook moest alles worden gechecked op volledigheid en of het financiële plaatje voor het boek klopte. Alle voorstellen moesten op tijd worden doorgegeven voor de wekelijkse meetings met USA, United Kingdom en Nederland. Deze meetings begonnen vaak rond 6 uur

's avonds door de verschillende tijdzones en duurden zo'n 4 uur. Na twee en half jaar werd besloten de Books Department op te heffen. Ik kreeg een nieuwe baan als Accounts Executive in de nieuwe Commercial Sales Group. In deze groep heb ik de laatste 10 jaar van mijn werkzame leven doorgebracht. Deze groep onderging heel veel veranderingen met veel verschillende managers en directors. De laatste paar jaar viel deze groep onder de Advertising Group die in New York en Oxford zat. Met deze twee groepen heb ik enorm leuk samengewerkt. Ik had met de Engelse manager een erg leuk contact.

Wat is je daarvan het meest bij gebleven?

De tijd dat ik als secretaresse/PA gewerkt heb is mij het meeste bijgebleven. Toen bestond er nog echt een 'afdelingsgevoel' waardoor je ergens bij hoorde en er ook veel plezier met collega's gemaakt kon worden tussen de bedrijven door. Er was ook veel meer tijd om dingen te bespreken met de baas over werk, toekomst van de tijdschriften etc. wat ook heel erg leuk was.

Was je blij met pensioen te kunnen gaan?

Ik was niet zo'n persoon die enorm uitkeek naar haar pensioen zoals ik zoveel anderen voor mij dat zag doen. Ik vond mijn werk leuk en had het gezellig met veel leuke contacten, dus ik had mijn reserves over het met pensioen gaan. Ik keek niet echt uit naar het altijd thuis zijn. Uiteindelijk is het me enorm meegevallen.

Nieuwe invulling gevonden voor je vrije tijd?

Ik had me voorgenomen me niet meteen in allerlei dingen te storten. Iedereen waarschuwt je daar ook voor om niet meteen te veel hooi op je vork te nemen. Maar ik had me opgegeven voor kunstlezingen over de tentoonstellingen die naar Ne-

derland komen. Je krijgt veel achtergrondinformatie over de kunstenaar, de periode waarin hij werkte en het tijdsbeeld waarin hij leefde. Hier geniet ik enorm van en ik heb er ook al leuke mensen ontmoet. Ik ga er mee door in het nieuwe seizoen. En nu zit ik ook in het VGEO-bestuur wat ook weer wat tijd inneemt. De vergaderingen zijn erg gezellig en ik kijk uit naar het dagje-uit in Den Bosch. Verder heb ik veel vrienden en vriendinnen die ook met pensioen zijn en die veel willen ondernemen. En ik heb een leuke familie waarmee ook altijd wat te beleven valt. Misschien dat ik op den duur toch nog wat vrijwilligerswerk erbij ga doen, maar dat is nog niet op mijn pad gekomen.

Hoe zie jij de rol van VGEO en haar toekomst?

Ik denk dat de VGEO de eerstvolgende jaren nog wel zo door zal gaan, maar ik vraag me of er in de toekomst veel nieuwe aanmeldingen zullen zijn. Doordat er de laatste jaren zoveel buitenlandse werknemers werden aangenomen die uiteindelijk ook weer teruggaan naar hun eigen land. Veel mensen zullen niet meer de behoefte hebben om zich aan te sluiten bij de VGEO na hun pensioen door de verhoogde pensioenleeftijd. Ook door het individuele werken met flexibele werkplekken hebben mensen niet meer het gevoel ergens bij te horen en zal de aanwas achteruit gaan. Dus ik vraag me of hoelang de VGEO het nog kan volhouden. Ik weet niet wat de rol van een VGEO dan nog zou kunnen zijn, maar ik hoop natuurlijk dat ik het fout heb.

Dat ging naar Den Bosch toe

Dat ging op woensdag 28 augustus met de VGEO naar Den Bosch toe. Of er onder de ruim 100 deelnemers aan dit jubileumuitstapje zich zoete lieve Gerritjes bevonden bleef ons onbekend. Zoet waren in elk geval wel de Bossche slagroombollen die bij de koffie niet mochten ontbreken. Dat was tijdens dit jaarlijkse VGEO-uitstapje nog maar het begin van een afwisselende en tropische dag in deze roemrijke Brabantse hoofdstad. De VGEO-organisatie voorzag in gevarieerde keuzemogelijkheden. De boottochten door de pittoreske Binnendieze met zijn vele romantische gewelven en bruggetjes waren het succes van de dag. Mede dankzij de verkoeling van water en schaduw. De meer tegen hitte bestendigen deden mee aan een mooie stadswandeling. Kunstliefhebbers zochten de koelte en inspiratie van musea op. Terwijl de inwendige mens aan zijn trekken kwam in een middeleeuws keldergewelf. Alles bij elkaar een mooie bekroning van het 25-jarig bestaan.

Elsevier-strategie ziet het breed

In een interview met het Financiële Dagblad spreekt Alexander van Boetzelaer, hoofd strategie bij Elsevier, helemaal niet over de wetenschappelijke uitgeverij. Hij heeft het uitsluitend over data en data-analyse, en de competitie van Europa met giganten op dat gebied zoals Google, Facebook, en Amazon.

Van Boetzelaer, die vorig jaar een van de sprekers was op onze Algemene Ledenvergadering in Nijkerk, probeert net als toen duidelijk te maken dat Elsevier, de wetenschappelijke tak van RELX, niet meer moet worden gezien als een uitgeverij maar als een dienstverlener voor data. Data op wetenschappelijk en medisch gebied. Hij benadrukt dat de waarde niet zit in de data zelf, maar in de analyse daarvan. De techgiganten hebben zoveel data, daartegen valt nooit te concurreren. Maar in de analyse ervan liggen volgens Van Boetzelaer wel mogelijkheden voor concurrentie. Als voorbeeld noemt hij patiëntengegevens. Die worden onderzocht op basis van bevindingen in de medische literatuur. De grote Amerikaanse bedrijven zijn daar al heel ver mee en lopen vooruit op Europa. Artsen en ziekenhuizen kunnen er gebruik van maken voor behandelplannen, uiteraard tegen betaling. Medi-

catie kan zo helemaal toegespitst worden op een individuele patiënt, door de resultaten te gebruiken van de behandeling bij vele andere patiënten in vergelijking met symptomen, bloedwaarden en andere meetgegevens. Dat wordt het gepersonaliseerde medicijn genoemd.

Samenwerking

Philips is er al mee bezig, en Elsevier nog op kleine schaal. Van Boetzelaer hoopt op Europese samenwerking door standaardisatie van indeling en ordening van medische begrippen. Daarmee kunnen gegevens vindbaar, toegankelijk, uitwisselbaar en herbruikbaar worden volgens het zogeheten FAIR-principe. Als overheid, verzekeraars en financiers van wetenschappelijk onderzoek (NWO in Nederland bijvoorbeeld) samenwerken, heeft Europa een kans. Anders worden we straks overlopen door de Amerikaanse giganten die hier hun systemen uitrollen.

Opvallend minder groei bij RELX

RELX maakte eind juli de cijfers over het tweede kwartaal bekend. Normaal gesproken zijn de cijfers slaapverwekkend constant: al enkele jaren neemt de omzet met 4 procent toe. Ditmaal was die groei 'slechts' 3 procent. Maar bij onderdeel Elsevier bleek te omzetgroei 1 procent te bedragen. De helft van de groei in de afgelopen zeven jaar. Analisten legden meteen een verband met berichten over de wrijvingen tussen Elsevier en

enkele universiteiten over de abonnementsprijzen en over het publicatiemodel (open access tegenover abonnementen). Topman Erik Engstrom deed zijn best om de zaak te bagatelliseren. Over heel 2019 verwacht hij nog steeds 4 procent groei, en hij wees erop dat altijd afgerond wordt naar hele getallen. Het was eigenlijk een "heel gezonde 3 procent". Ook bij het aantal abonnementen zag Engstrom geen problemen.

Koepelverenigingen boos op CBR

Na eerdere klachten over het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen door de ANBO (zie de Nieuwsbrief van maart, p. 4) laten nu ook de koepelverenigingen KNVG en NVOG van zich horen.

Hun vertegenwoordigers werd begin dit jaar toegezegd door het CBR dat er maatregelen genomen zouden worden om de achterstanden in te lopen die zijn ontstaan bij het afwikkelen van de rijbewijsaanvragen van senioren. Omdat de wachtlijsten sindsdien zelfs verder zijn opgelopen, is begin augustus vanuit KNVG/NVOG een brandbrief gezonden naar het CBR.

Niet te geloven

Minister Cora van Nieuwenhuizen van infrastructuur heeft om tijd te winnen aangekondigd om tijdelijk de geldigheidsduur van de bestaande rijbewijzen via een Algemene Maatregel van Bestuur automatisch met één jaar te verlengen. Maar dat kan pas vanaf 1 december effectief worden gemaakt! "Dit is toch niet te geloven? Een dienstverlenende (overheids-)instelling, waar de gehele bevolking van afhankelijk is, die niet in staat is deze dienstver-

lening (waarvoor nog betaald moet worden ook!) naar behoren te vervullen!", aldus de brandbrief.

Chaos

Vorige maand bleek nog weer eens wat een chaos het in Rijswijk is. Van tientallen mensen die hun rijbewijs wilden verlengen werden medische data aan digitale dossiers van de verkeerde personen toegevoegd. Bij een kwart van de dossiers van het CBR gebruiken artsen papieren formulieren, die dan moeten worden gescand. Op die formulieren staat een uniek identificatienummer, maar artsen blijken wel eens een kopie te gebruiken voor een nieuwe patiënt, zodat documenten na scannen aan het foute dossier worden toegevoegd. In 50 gevallen kwam het CBR er zelf achter, maar in 21 gevallen maakten mensen zelf melding van het feit dat ze in hun dossiers medische gegevens van anderen zagen staan.

Spraakverwarring bij Hollandse Zaken

Omroep MAX zendt wekelijks het discussieprogramma Hollandse Zaken uit. Onder leiding van Cees Grimbergen gaat het er geregeld verhit aan toe. Als het onderwerp dan ook nog eens "Het failliet van het pensioenakkoord" is dan weet je het wel.

Grimbergen heeft namelijk eerder een serie documentaires over pensioen gemaakt onder de titel Zwarte Zwanen, waar de ene insinuatie op de andere werd gestapeld. Bijvoorbeeld dat het in besturen van pensioenfondsen wemelt van de graaiende grootverdieners en dat de kosten voor beleggen de rendementen opsnopen. Een bekend frame van Grimbergen is dat de beleggingskosten bijna 25 procent van de jaarlijks betaalde pensioenpremies bedragen. Dat klinkt heel erg en jaagt de mensen onnodig op stang. Het is namelijk onzin om de beleggingskosten aan de premies te relateren. Die kosten worden gemaakt om het vermogen van het pensioenfonds te beleggen. Daarbij wordt gekeken of bepaalde investeringen gekocht moeten worden of juist weer ver-

kocht. Inderdaad wordt ook gekozen waarin de ingelegde premies moeten worden belegd, maar dat is slechts een beperkt deel van de kosten. De gebruikelijke manier om het kosten-niveau te bepalen, is als percentage van het vermogen. Bij PGB was dat in 2018 bijvoorbeeld 0,42 procent.

Onbegrijpelijk

Bij de uitzending van 25 juli zaten in het publiek veel ouderen met terecht klachten over hun pensioen, zoals jarenlang gemiste indexatie en de dreiging van korten. Ook leden van verenigingen van gepensioneerden en van ouderenbonden. Het onderwerp ging al snel naar de rekenrente. Twee deskundigen durfden naar het hol van de leeuw te komen. Onder hen een hoogleraar die lid was van de Commissie-Dijsselbloem. Helaas bleven hun pogingen tot uitleg grotendeels onbegrijpelijk voor de rest van het publiek en waarschijnlijk ook de meeste kijkers. Ze durfden ook Grimbergen niet tegen te spreken toen hij weer eens begon over de kosten. Hollandse Zaken zegt de zaken helder te willen krijgen maar ze stoken vooral de gemoederen op. Het publiek mag zijn hart luchten, maar als kijker schiet je er niet veel mee op.

Brexit

Oproep aan onze Britse collega's

Deze column raakt een gevoelige snaar en de Brexit zelf roept zeker niet minder emoties op. Dit bleek ook tijdens het Dagje Uit in gesprek met deelnemers met een Britse achtergrond. Daarom doet de redactie op deze plek een oproep aan hen en eventuele (Noord-)Ierse VGEO-leden: Wilt u een al dan niet korte reactie in de Nieuwsbrief kwijt over dit onderwerp, stuur deze dan voor half november naar redactie@vgeo.nl. Inzendingen worden geredigeerd en voor plaatsing ter goedkeuring voorgelegd.

Ergens begin jaren vijftig van de vorige eeuw. Bij mijn ouders thuis is er draadomroep. In een kastje aan de muur kun je door aan een knop te draaien vier zenders ontvangen. En je luisterde dan op dinsdagavond naar AVRO's Bonte Dinsdagavondtrein, zaterdag naar Negen Heit de Klok van de KRO en niet te vergeten Mastklimmen van de NCRV geleid door Johan Bodegraven.

Maar daar was ook iets dat me toen als jongen raakte, diep raakte, en iets wat me altijd is bijgebleven. Soms was er een uitzending uit Londen... helemaal uit Engeland vandaan, uit Londen. Het was een concert, een concert uit de Albert Hall, en bij de uitvoering van Rule Britannia en Land of Hope and Glory, zong het hele publiek mee. Zonder ooit in Londen geweest te zijn raakte het me. Het raakte me op dat moment diep zonder te beseffen waarom... Of toch wel? In 1945 was de oorlog afgelopen en als er één Europees land was geweest dat stand had gehouden dan was dat Engeland: Churchill met sigaar als symbool van de onverzettelijkheid. Hoewel ik mij dat toen nog niet helemaal bewust was, maakte de Tweede Wereldoorlog op mij als kind en later als jongen een diepe indruk, héél diep. Er vormde zich een groeiend bewustzijn van Engeland; dat Engeland van waaruit in 1944 een enorme legermacht in Normandië landde en ons van de Duitse overheersing bevrijdde.

De tijd gaat voorbij en in de jaren zestig kom ik voor het eerst in Londen. Er nooit eerder geweest zijnde herken ik toch veel... Ik loop door de stad, bewonder de Big Ben, Buckingham Palace en Piccadilly Circus. Ik moet naar de Albert Hall en woon een concert bij, maar het gevoel – die emotie van dat standvastige Engeland is er op dat moment niet. Ook in de jaren daarna wanneer ik voor mijn werk verschillende keren in de Britse hoofdstad ben aanschouw ik het, maar zonder dat diepere gevoel van de emotie die mij als jongen trof. Je bent volwassen, bent er voor je werk en de gedachten zijn daarop geconcentreerd – niet zo zeer op het Londen van toen.

Je wordt ouder en naarmate ik ouder word gaan gevoelens meer opspelen; meer dan ik ooit had gedacht. We hebben het kijkvenster televisie en als de Last Night of the Proms wordt uitgezonden dan kijk ik... Kijken? – *néé ik leef erin mee*. Als die Engelsen in die geweldige Albert Hall het Land of Hope and Glory meezingen dan hou ik mijn ogen nauwelijks droog. Mijn gevoel overheerst op dat moment.

Wat is dat toch dat onbeheersbare gevoel, dat emotie heet?

Het is 23 november 2014 – ik ben met een goeie kennis in Londen en heb vooraf via internet twee tickets gekocht voor de Albert Hall, waar een *Spectaculair Concert* zal worden gepresenteerd. Voor de tweede keer in mijn leven zit ik op de 'third ring' van de Albert Hall met een geweldig uitzicht op het orkest en op de hele zaal. En een spectaculair concert dat is het; een zaal vol met Britten gewaapend met vlaggetjes en toeters want het programma vermeldt dat o.a. Land of Hope and Glory en Rule Britannia worden gespeeld. Het programma is spectaculair – louter populaire melodieën waaronder de Radetzky Mars, de Overture 1812 van Tsjajkovski met kanongebulder en al, het duet uit de Parelvisiers en daartussen in Land of Hope and Glory en Rule Britannia.

Ik ervaar het – waar ik mijn leven naar heb uitgekeken vindt thans plaats – ik ben in de Albert Hall en tussen met vlaggetjes zwaaiende en luidkeels meezingende Engelsen. *Rule Britannia, Britannia rule the waves... Britons never, never, never, shall be slaves!!*

Ik onderga het. Ik onderga het tot het diepst van zijn ziel. Die onverzettelijkheid... Het komt allemaal naar boven en onder de luid zingende Engelsen komt diep in mij die jongen naar boven die luisterend naar de draadomroep in de jaren vijftig hierdoor al werd geraakt.

Jan de Waal

Introductie Tom ten Hoop

Kort na de ALV dit jaar bood Tom ten Hoop ons aan iets voor de Nieuwsbrief te willen betekenen. Tom is nu 25 jaar gepensioneerd en vindt het prettig bezig te blijven. Al tijdens zijn werkzame leven was Tom volop in de weer naast het werk, en nu hij met pensioen is zit hij nog steeds niet stil. In 1969 richtte Tom een lokale partij op in zijn woonplaats Heiloo, waarvoor hij jarenlang raadslid was en direct na zijn pensionering vier jaar wethouder. Dat was dan nog maar een van zijn vele activiteiten. Op deze plek hopen wij regelmatig een bijdrage van zijn hand te plaatsen.

Wel-zijn!

Uiteraard zijn we niet allemaal gelijk in ons doen en laten en dat is maar goed ook. We volgen meestal onze eigen gevoelens en mogelijkheden, en richten ons op zaken die zich om ons af spelen en soms familiair gezien best gecompliceerd kunnen zijn. Als je bijvoorbeeld wordt geconfronteerd met strubbelingen tussen ouders en kinderen of kinderen onderling.

Maar er is ook een grote categorie, laat ik zeggen met minder rust in het achterwerk, die zich ook op andere terreinen wil ontplooiën. Hierbij gaan de gedachten uit naar

de sociaal-maatschappelijke richting. In de tijd van mijn arbeidzaam leven waren mensen als ik bijvoorbeeld lid van de ondernemingsraad of op sportief gebied bezig met bedrijfshockey van Elsevier en de cricketuitwisselingen met het kantoor in Engeland.

Door de oprichting van een lokale partij in mijn Elseviertijd kwam ik in aanraking met veel facetten van het leven in een lokale gemeenschap. Dit blijkt dan later verstrekkende gevolgen te hebben. En echt niet alleen voor mij, want het vrijwilligerswerk op sociaal-maatschappelijk gebied rust voor een groot deel op gepensioneerden. Soms pakte dit zelfs competitief uit, toen een medewerker van een welzijnsinstelling

exact dezelfde opleiding volgde als ondergetekende Vrijwillige Ouderen Adviseur van een ouderenbond. De instelling beriep zich ten onrechte op haar werk als professionele organisatie, waarvoor zij betaald krijgt, terwijl de VOA van de ouderenbond dat op idealistische gronden voor nop doet!

Maar ook in het verenigingswerk kan men vaak niet buiten hen die gepensioneerd zijn. Als je vanuit het hockey spel overstapt naar het golfen, dan blijkt deze sport kostbaar. Het onderhoud van zo'n baan wordt vooral op de leden ervan verhaald, waar het eigenlijk een algemene golfvoorziening betreft. Bij een ander beleid van de Nederlandse Golf Federatie zou iedere golfer daar

profijt van kunnen hebben, omdat de incidentele greenfee van een bezoeker niet dekkend is. Ook hier blijken gepensioneerden veel werk te verrichten dat kostenbesparend is voor de betreffende baan, wat natuurlijk voor andere sporten ook geldt. Zo kunnen wij gepensioneerden met onze talenten niet alleen de gemeenschap helpen, maar tegelijk aangeven, dat 'wij er **wel zijn**'! Daarnaast heb je het gevoel, dat het je jong en van de straat houdt. En ondanks de geraniums in de bakken voor ons huis, betekent dat niet dat we er maar passief achter zitten.

Tom ten Hoop

Procedure tegen de Staat vanwege rekenrente

Drie organisaties, waaronder de Vereniging van Gepensioneerden Pensioenfondsen PGB (VVG-PGB) willen een bodemprocedure tegen de Nederlandse Staat te beginnen. De dagvaarding zal naar verwachting deze maand worden ingediend. Ze vinden dat de Nederlandse pensioenwetgeving in strijd is met een Europese richtlijn, met als gevolg dreigende pensioenkorting voor acht miljoen mensen en geen zicht op indexering.

De stelling van de organisaties, waaronder ook Stichting Pensioenbehoud die de kar trekt en zich vooral in de publiciteit duchtig weert, is dat pensioenfondsen zich arm moeten rekenen omdat niet hun werkelijk behaalde rendement telt, maar het van de rente afgelei-

de normrendement, zoals vastgelegd in onze pensioenwetgeving. Met het advies van de Commissie Dijsselbloem zal de rekenrente nog lager worden vanaf 2021, bij gelijkblijvende marktrente waarop de rekenrente grotendeels is gebaseerd. De eisers beschouwen het als een onwettige keuze van onze regering dat pensioenfondsen met de extreem lage rekenrente hun verplichtingen moeten berekenen tot aan zestig jaar in de toekomst. Nederlandse pensioenfondsen moeten volgens hen voldoen aan Europese regels voor behoorlijk bestuur, communicatie en beleggingsbeleid, zoals vastgelegd in de zogenaamde IORP II-richtlijn. De Nederlandse pensioenwetgeving is volgens Stichting Pensioenbehoud, KBO-Brabant en VVG-PGB in strijd met deze Europese richtlijn. Daarop zal de bodemprocedure tegen

Jubileumgeschenk voor alle VGEO-leden

Bij het 25-jarig bestaan van de VGEO past een geschenk voor elk lid, zo vindt het bestuur. In het bijzonder voor de leden die door omstandigheden niet deel kunnen nemen aan VGEO-activiteiten zoals de Algemene Ledenvergadering in april en het jaarlijkse uitstapje eind augustus. Daarom kunnen alle leden en donateurs in de maand november een rijk geïllustreerde Rijksmuseum-agenda 2020 in de brievenbus verwachten.

de Nederlandse Staat zich richten.

Twijfelachtig

Het valt te betwijfelen of de rechter hierin mee zal gaan. De spelregels voor pensioenfondsen zijn in 2014 wettelijk vastgelegd in het zogeheten gewijzigd Financieel Toetsingskader (nFTK) dat per 2015 inging, en worden gehandhaafd door De Nederlandsche Bank. De kans dat dit wettelijk kader niet in overeenstemming met Europese richtlijnen zou zijn is minimaal. Maar de eisers willen het in elk geval niet over hun kant laten gaan, en publiciteit is ook wat waard.

IN MEMORIAM

De volgende leden zijn ons ontvallen:

Dhr. W.A. Verwoerd, Haarlem
Dhr. G.P.J. (Gerard) Schouten, Blaricum
Mevr. C. (Cora) Mooij, Twello
Dhr. G.H. (Henk) Molenaar, Rotterdam

WELKOM

Als nieuw lid en donateur heten wij van harte welkom:

Dhr. P.W.M. (Paul) Taylor, De Rijp (Elsevier Science)
Mevr. Truus Stam, Monnickendam (Elsevier Science)